

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Serkan ASLAN

Bilim Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, aslan.s1985@gmail.com

Received: 25.05.2016

Accepted: 05.10.2016

ÖZ

Bu çalışma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Doğu Anadolu bölgesinin bir ilinde görev yapan 11 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analiz kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre cinsiyetleri açısından kadın ve erkek öğretmenler değerler eğitimi daha çok toplumsal değerlerin kazandırılması; eğitim durumları açısından lisans mezunu öğretmenlerin çoğu değerler eğitimi toplumsal değerlerin kazandırılması, lisansüstü mezunu öğretmenler ise değerler eğitimi milli ve manevi değerlerin öğrencilere aktarılması; kıdemleri açısından 1-5 yıl ile 6-10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler değerler eğitimi toplumsal değerlerin kazandırılması, 11 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmen bireyin yaşadığı çevredeki değerlerin öğrenciye kazandırılması olarak algılamaktadırlar. Öğretmenler sosyal bilgiler dersinde en çok hoşgörü değerini kazandırmaya çalıştıklarını, örnek olay yöntemini kullandıklarını ve aile desteğinin olmamasından dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler sosyal bilgiler programının değerler eğitimi uygun olarak düzenlenmesi gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Araştırma bulgularına dayalı olarak araştırmacı tarafından öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, değerler eğitimi, sosyal bilgiler.

AN INVESTIGATION OF THE OPINIONS OF TEACHERS OF SOCIAL STUDIES ABOUT THE VALUES EDUCATION

ABSTRACT

This study was conducted in order to investigate the opinions of teachers of social studies about the values education. The phenomenology design which is one of the qualitative research designs has been used in the research. The working group of the research consists of 11 teachers of social studies that work in a province of the Eastern Anatolia region. Data of the research has been gathered by using semi-structured interview form. The content analysis has been used in the analysis of data. According to the findings obtained, the values system is regarded as follows; as gaining of social values more in terms of the gender of male and female teachers; more values education as gaining of social values for undergraduate degree teachers in terms of educational background, as transferring of national and moral values to students for postgraduate degree students; as gaining of social values for the teachers that have seniority years between 1-5 years and 6-10 years in terms of seniority years, as gaining of the environmental values that individuals live in for the teachers having years of seniority of 11 years or more. The teachers pointed out that they try to bring the value of tolerance in social sciences course mostly, they use the method of case study and they face problems due to the lack of family support. The teachers made some recommendations that social sciences program should be arranged in accordance with the values

education. Some suggestions have been made by the researcher based on the findings of the research.

Keywords: Value, values education, social sciences.

GİRİŞ

Eğitimin amaçlarından birisi de, öğrencilere yaşadıkları çevrenin kültürel özelliklerinin kazandırılmasıdır. Kültürel özelliklerin bir parçası da o topluma ait değerlerdir. Değer; insan, toplum, kurum veya ideolojinin düşünce, hüküm, tutum, davranış ve etkinliklerinde tercih edilen, kabul görülen, benimsenen, arzu edilen ve istenilen inanç, yargı, hedef, amaç, ölçüt, rehber, standart, kural, duyuş ve düşünüşleridir (Keskin, 2016: 21). Ulusoy (2007) ise değeri; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik olarak tanımlamıştır. Halstead ve Taylor (2000: 169) tarafından değer "*genel olarak davranışlara rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar*" şeklinde tanımlanmıştır. Her toplum sahip olduğu değerleri yeni nesillere aktarmaktadır. Bu nedenle, okullarda o topluma ait değerler kazandırılmak istenmektedir. Bu da, değerler eğitimi gündeme getirmektedir.

Değerler eğitimi 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi altında yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Değerler eğitimi ile ilgili çalışmalar 1970'li yıllardan sonra hız kazanmaya başlamıştır. 1990'lı yıllardan sonra toplumsal ve ahlaki değerlere verilen önem azalırken, bireysel uyum değerleri ön plana çıkmıştır (Ulusoy ve Arslan, 2014). Değer eğitimi, kültürün içerisinde var olan ve toplumun deneyiminden geçmiş olan değerlerin okul ortamında resmî eğitim programı ve gizli eğitim programı ile öğrencilere aktarılması ve öğrencilerin ahlaki davranışı kazanmasıdır (Göldağ, 2015). Diğer bir ifadeyle değerler eğitimi, doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun üyeleri olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmesini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimleri aşılaktır (Hökeleki ve Gündüz, 2007: 385, İşcan, 2011: 30).

Değerler eğitimi erken yaşlardan başlayarak verilmesi gerektiği belirtilmektedir (Ulusoy ve Arslan, 2014). Değerler eğitimi, soyut kavramlardan oluşan bir yapıdır. Bu nedenle öğretmenler etkinlik temelli eğitim yapmalıdır. Hikâyeler, önemli şahsiyetlerin hayat hikâyeleri, örnek olaylar, geziler, kazandırılacak değerlerle ilgili filmler kullanılarak çocukların anlayacakları şekilde somutlaştırılması değerlerin kazanılmasını kolaylaştıracaktır (Ulusoy ve Arslan, 2014: 8). Alanyazın incelendiğinde değerlerin öğretimi ile ilgili çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar şunlardır:

1. Değerlerin Doğrudan Öğretim Yaklaşımı: Doğrudan öğretim yaklaşımı, çokça kullanılan ve öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Bu öğretim yaklaşımında anlatım, gösteriler, alıştırma, tekrar yapma, soru sorma yöntemleri sıkça kullanılır. Bu yaklaşım uygulanırken öncelikle kazandırılacak değer belirlenmekte ve etkinlikler aracılığıyla değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımında telkin yoluyla öğretim ve davranış değiştirme olmak üzere iki yöntem karşımıza çıkmaktadır. Telkin yönteminde öğrencilere

değerler tekrar ettirilerek kazandırılır. Davranış değiştirme yönteminde, davranışçı yaklaşımları temel olarak öğrencilere değerler kazandırılmaya çalışılır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 71; Keskin, 2016: 83).

2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı: Bu yaklaşımda amaç, öngörülen değerleri kazandırma olmayıp asıl olanın bireyin kendinde var olan değerler üzerinde düşünmesini gerçekleştirerek değerlerin farkına varmasını sağlamaktır. Bu yaklaşımda, öğrenciler yaşamdaki seçerken bağımsız olarak kendilerinin tercih yapmaları esas alır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014: 72; Keskin, 2016: 89).

3. Değer Analizi Yaklaşımı: Bu yaklaşımın amacı, öğrencilere değerlerle ilgili konularla ilgilenirken mantıksal düşünme ve bilimsel araştırma prosedürlerini kullanmalarına da yardımcı olmaktır. Ahlaki gelişim gibi bu yaklaşım da rasyonelliğe vurgu yapar. Öğrenciler, bir olayın değeri ve iyiliği hakkında doğrulanabilir gerçekleri sağlama konusunda cesaretlendirilir (Göldağ, 2015). Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2006).

4. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı: Bu yaklaşımın temel amacı öğrencinin zihnine seçilmiş olan değerleri yerleştirmek değil geliştirdikleri davranış konusunda öğrencilere yardımcı olmak için ahlaki prensip geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Yazıcı, 2006: 508). Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, ahlâki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma fırsatı verir. Bu yaklaşımda amaç, öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değildir (MEB, 2006).

5. Adil Topluluk Okulları Yöntemi: Bu yaklaşımda, toplum ve okulların arzu ettikleri ve istemiş oldukları değerleri öğrenciye kazandırmak ve kazandırılan bu değerlerin sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Adil topluluk yaklaşımında okullarda uyulması gereken kuralların okulda bütün personelin katılımıyla alındığı ve alınan sorumlulukların okulda yer alan bütün personel tarafından paylaşıldığı demokratik bir yaklaşımdır (Howard, 1995; Ulusoy ve Dilmaç, 2014).

6. Konstanz Yöntemiyle İkilem Tartışmaları: Bu yöntem ile demokratik bir toplumun oluşturulması, sağlıklı bireyler ve barışçıl toplumların var olması hedeflenmektedir. Bu yöntem ile bireylerin kazanacağı ahlaki yargı yeteneği sayesinde içsel ve dışsal durumlardan kaynaklanan olaylara bilinçsizce, körü körüne tepki göstermek yerine önce düşünme, sonra yargılama, en nihayetinde eylemde bulunma olanağına sahip olduğu vurgulanmaktadır (Keskin, 2016:96).

7. Örtük Program: Bu yöntemle göre değerler bir ders, konu çerçevesinde öğrencilere kazandırılmamaktadır. Örtük programda değerler, okulun idari ve örgütsel araç düzenlemeleriyle, sınıf iklimiyle ve okul çevre etkileşimiyle kazandırılmaktadır (Yüksel, 2004). Resmi programda kazandırılması öngörülen değerler, örtük programla daha etkili bir şekilde kazandırılmaktadır (Doğanay, 2009).

Sosyal bilgiler eğitimi; bireyin kendini, fiziksel ve sosyal çevresini anlamasına, onlara karşı olumlu tutum ve değerler geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Doğanay, 2009). Sosyal bilgiler öğrencilere toplumsal yaşamın bilgi, beceri, tutum ve değerlerini kazandırmayı amaçlayan bir ders olarak değerler eğitiminde önemli görev ve roller üstlenmektedir (Yaşar ve Çengelci, 2012). Bu bakımdan değerlerin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin büyük bir önemi vardır. Nitekim ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı incelendiğinde bu durum açıkça

görülmektedir. Programın (MEB, 2006) vizyonunda yer alan "Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur." ifadesiyle bu durum ifade edilmiştir. Ortaokul programındaki tüm derslerin vatandaşlık değerlerini destekleme amacı taşımasına karşın sosyal bilgilerin etkin ve sorumlu yurttaşların yetiştirilmesinde en önemli role sahip olduğu söylenebilir. Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı incelendiğinde değerlerin özelliklerine, değerlerin öğretimi ile ilgili yaklaşımlara ve kazandırılacak değerlere yer verilmiştir. Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması gereken değerler şunlardır: aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik (MEB, 2006).

Alanyazın incelendiğinde, sosyal bilgiler dersinde değerler öğretimi ile ilgili birçok çalışmaya rastlanılmıştır. Yılmaz (2013) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin öğretmen adayları görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının değer kavramına ilişkin algıları incelendiğinde, değer kavramını toplumsal kurallar, gelenek, örf ve adetler, davranış, maneviyat, duygu, bireysel özellikler, önem arz eden kavramlar, duygu ve düşünceye işaret eden bir kavram ve fikir olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Fidan (2013) tarafından yapılan araştırmada, sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılması ile ilgili görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenler değerler eğitiminin çok önemli olduğunu düşünmektedirler. Balcı ve Yelken (2013) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin sosyal bilgiler programında belirtilen değerlerin tümünü çok önemli ve önemli buldukları ve bu değerlerden "adil olma", "barış", "dürüstlük" ve "duygu ve düşüncelere saygı" değerlerinin ise önem derecesi açısından ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin değer öğretiminde en etkili buldukları yöntemin örnek olay incelemesi, olduğu, en az etkili yöntemin ise geleneksel telkin yöntemi olduğu bulunmuştur. Tonga ve Uslu (2015) tarafından, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler ile kazanımlar arasındaki ilişki incelenmiş, kazanımların değerleri yansıtmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucuna göre bilimsellik, barış, hak ve özgürlüklere saygı değeri ile kazanımlar arasında ilişki kurulabilirken; diğer değerlerle kazanımların, genel olarak zayıf ve dolaylı yollardan ilişkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenler, değerlerin aktarılmasında etkin rol oynamaktadırlar. Bu bakımdan öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelendiği az sayıda çalışmaya rastlanılmıştır. Baysal (2013) tarafından yapılan araştırma, genel tarama modelinde olup ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamaları ve bu uygulamalar ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel değişkenlerle ilişkisi betimlenerek karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çelikkaya, Filoğlu ve Öktem (2013) tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler tarafından uygulanma düzeyleri incelenmiştir. Bu araştırmada yapılan bu çalışmalardan farklı

olarak, ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili algıları, derste hangi değerleri daha çok kazandırmaya çalıştıkları, hangi etkinlikleri uyguladıkları, değerler eğitimini uygularken hangi sorunlarla karşılaştıkları ve bu sorunlara çözüm önerileri nitel araştırma modeli ile derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin düşüncelerinin ayrıntılı bir biçimde alınarak var olan durumun derinlemesine incelenmesinin değerler eğitimi nasıl uygulandığına dair ışık tutacağı, değerler eğitimi ile ilgili yaşanan sorunların ortaya çıkarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçların gerçekleştirilecek çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemektir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin cinsiyetleri, eğitim durumları ve kıdemleri açısından değerler eğitimi ile ilgili algıları nedir?
2. Öğretmenler öğrencilere daha çok hangi değerleri kazandırmaktadırlar?
3. Öğretmenler derslerde değerler eğitimine yönelik hangi etkinlikleri uygulamaktadırlar?
4. Öğretmenler değerler eğitimini uygularken hangi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?
5. Öğretmenlerin değerler eğitimini uygularken karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma; çeşitli olay ve olguların, buldukları ortamlar içerisinde, detaylı bir inceleme sonucu keşfedilmesi, anlaşılması ve yorumlanması esasına dayanan bilimsel bir çalışmadır (Tıkaç, 2015: 360). Creswell'e (2007) göre, nitel araştırma, sosyal yaşamı ve insanlar ile ilgili problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak, anlamlandırma sürecidir. Nitel araştırma, araştırılan problemin miktarı, sayısı, sıklığı ve yoğunluğundan ziyade problemin ölçülemeyen ya da ölçülmesi kolay olmayan yönleri yani problemin süreci ve anlamıyla yakından ilgilenir (Denzin ve Lincoln, 2012).

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Creswell'e (2007) göre olgubilim, birkaç kişinin bir olgu veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar. Johnson ve Christensen'e (2012) göre olgubilim araştırmanın amacı, araştırmadaki katılımcıların yaşam dünyalarına ilişkin bir bakış açısı kazanmak ve onların deneyimleri ile yapılandırdıkları kişisel anlamları ortaya çıkarmaktır. Olgubilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek kategorilerin ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatım ile sunulur ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilir. Bunun yanında ortaya

çıkan kategoriler ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada ele alınan olgu, değerler eğitimidir.

Katılımcılar

Olgubilim araştırmalarında, olguyu açıklayacak bireylerin dikkatli bir şekilde seçilmesi ve olguyu yansıtabilecek birincil kişilerle çalışılması gerekmektedir (Creswell, 2007; Patton, 2002). Araştırma bu nedenle, amaca dayalı değerler eğitimi ile ilgili görüşleri net bir şekilde yansıtabileceği düşünülen sosyal bilgiler öğretmenleri ile yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcılarını, 2015–2016 eğitim-öğretim yılında Doğu Anadolu bölgesinin bir ilinde görev yapan 11 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Alanyazında, olgubilim araştırmalarında katılımcı sayısının 5 ile 50 arasında olabileceği önerilmektedir (Creswell, 2007; Güler, Halıcıoğlu & Taşğın, 2013; Zamarripa, Lane, Lerma & Holin, 2011). Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi bireylerde farklı olan bazı kriterleri önceden belirlemeyi ve sonrasında kriterlere göre oldukça farklılık gösteren katılımcıların seçimlerini içerir (Creswell, 2007). Maksimum çeşitlilik örneklemede temel amaç, probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada katılımcıların cinsiyetlerinin, eğitim durumlarının ve kıdemlerinin farklı olmasına dikkat edilmiştir. Bu şekilde çeşitlilik yansıtılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Kıdem
Ö1	Erkek	Lisans	1-5 yıl
Ö2	Erkek	Lisans	11 yıl ve üstü
Ö3	Kadın	Lisans	1-5 yıl
Ö4	Erkek	Lisans	6-10 yıl
Ö5	Kadın	Lisans	1-5 yıl
Ö6	Kadın	Yüksek Lisans	6-10 yıl
Ö7	Erkek	Lisans	6-10 yıl
Ö8	Erkek	Lisans	6-10 yıl
Ö9	Erkek	Lisans	1-5 yıl
Ö10	Erkek	Yüksek Lisans	6-10 yıl
Ö11	Kadın	Lisans	1-5 yıl

Tablo 1 incelendiğinde; erkek öğretmenlerin ($f:7$) kadın öğretmenlerden ($f:4$) fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde çoğunluğunu lisans mezunu ($f:8$) oldukları ve kıdemlerinin 1-10 yıl arası ($f:5$) olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Görüşme, nitel araştırmada sık kullanılan veri toplama araçlarından birisidir. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2012). Görüşme yoluyla bireylerin bir konu veya duruma ilişkin deneyimleri, tutumları, algıları ve düşünceleri gibi gözlenmeyen, ancak bir araştırma için önem taşıyan

unsurların anlaşılabilmesi hedeflenmektedir (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada, görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler olgubilim araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracıdır (Sart, 2015). Merriam'a (2009) göre yarı yapılandırılmış görüşmede kılavuz, yarı yapılandırılmış görüşme sorularını içerir, sorular esneklik, genellikle her katılımcıdan spesifik veriler toplanır, görüşmenin büyük bir kısmı açıklığa kavuşturulması istenen sorular veya sorunlardan oluşur, önceden belirlenmiş ifade ve soru ayrıntıları yoktur. Yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir (Ekiz, 2009; Lichtman, 2006). Yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcıların kişisel bilgilerini belirlemek için üç soru ve değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini belirleyebilmek için beş açık-uçlu soru bulunmaktadır. Açık-uçlu sorular, literatür taraması yapılarak ve iki sosyal bilgiler öğretmenin görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı'nda görev yapan iki öğretim üyesinin görüşlerine başvurularak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Araştırma, 07-11.03.2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından ulaşılabilen ortaokullara gidilerek veriler toplanmıştır. Görüşme formu uygulanırken öğretmenlere araştırmanın amacı açıklanmış ve formdaki soruları samimi bir şekilde cevaplamalarının araştırmanın amacına ulaşması için önemli olduğu söylenilmiştir. Görüşmeler ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Her bir görüşme ortalama 20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, geniş bir metne dayalı veriyi tanımlamaya ve bu veriden anlam çıkarmaya çalışan analitik bir metottür (Given, 2008; Krippendorff, 2004). Berg (2001) ise içerik analizini kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla belirli bir materyalin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanması şeklinde tanımlamıştır. Öğretmenler tarafından verilen cevaplar, tek tek incelenerek kodlanmış ve bu kodlar birbirleriyle ilişkilendirilip bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen temalara ait en çok tekrarlanan kodlar açıklanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri sayılarla ve cinsiyetlerini gösteren harflerle (Ö:1, E=Öğretmen 1, Erkek; Ö:2, K=Öğretmen 2, Kadın) düzenlenerek görüşlere bulgular bölümünde yer verilmiştir. Araştırmada en çok tekrarlanan kodlar açıklanıp yorumlanmıştır. Verilerin analizinde nitel veri analiz programı kullanılmış ve bulgular grafikler halinde sunulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirlik bir araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak veya artırmak için kullanılan en önemli iki ölçüttür. Bu bağlamda, toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada, araştırma sonuçlarının geçerliğini sağlamak için veri analiz süreci ayrıntılı olarak ele alınıp incelenmiştir. Araştırmacı, iki farklı uzmana kodları sunarak kodlar ve temalar üzerinde görüş birliğini ve görüş ayrılığını belirlemiştir. Daha sonra Miles ve Huberman'ın (1996) [Güvenirlik: Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü uygulanarak araştırmacının güvenilirliği hesaplanmıştır. Bu formüle göre araştırmacının

güvenirliği 0,93 bulunmuştur. Miles ve Huberman'a (1996) göre, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun 0,90'a yaklaşması ya da 0,90'ı geçmesi durumunda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır.

BULGULAR

Araştırma bulguları alt problemlere göre analiz edilmiş ve sunulmuştur.

Öğretmenlerin Cinsiyetleri, Eğitim Durumları ve Kıdemleri Açısından Değerler Eğitimi ile İlgili Algıları

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetleri, eğitim durumları ve kıdemleri açısından değerler eğitimi ile algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi ile ilgili algıları Grafik 1'de sunulmuştur.

Grafik 1. Öğretmenlerin Cinsiyet Açısından Değerler Eğitimi İle İlgili Algıları

Grafik 1 incelendiğinde, kadın öğretmenlerin değerler eğitimini daha çok toplumsal değerlerin kazandırıldığı eğitim ($f:2$) olarak algıladıkları görülmektedir. Ayrıca kadın öğretmenler tarafından değerler eğitimi; görgü ve ahlak kurallarının aktarımı ($f:1$), evrensel değerlerin kazandırılması ($f:1$), değerlerin okulda kazandırılması ($f:1$) ve değerlerin farkına varılması ($f:1$) olarak algılanmaktadır. Erkek öğretmenlerin çoğu ($f:3$) değerler eğitimini toplumsal değerlerin kazandırıldığı eğitim olarak algıladıkları görülmektedir. Ayrıca erkek öğretmenler tarafından değerler eğitimi; milli ve manevi değerlerin öğrencilere aktarılması ($f:1$), evrensel değerlerin kazandırılması ($f:1$), değerlerin planlı bir şekilde kazandırılması ($f:1$) ve bireyin yaşadığı çevredeki değerlerin öğrenciye kazandırılması ($f:1$) olarak algılanmaktadır. Öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

"Toplumun evrensel nitelikte bireylerde bulunması gereken değerlerin okulda verilmesidir. Yani bireye evrensel değerlerin kazandırılmasıdır." (Ö:1, E)

"Yaşadığı çevredeki değerlerin planlı programlı bir şekilde verilmesidir." (Ö:2, E)

"Toplumun değerlerinin öğrencilere aktarılmasıdır. Topluma ait değerlerin okullarda verilmesidir." (Ö:3, K)

"Değerler eğitimi, öğrencilere planlı programlı bir şekilde değerlerin kazandırılmasıdır." (Ö:4, E)

"Genel görgü ve ahlak kurallarının çeşitli yöntem ve tekniklerle öğrencilere aktarılmasıdır." (Ö:5, K)

"Toplumsal ve evrensel değerlerin okullarda öğrencilere uygun yaşantılar sağlanarak aktarılmasıdır." (Ö:6, K)

"Toplumun sahip olduğu değerlerin öğrencilere aktarılmasıdır." (Ö:7, E)

"Toplumsal değerlerin öğrencilere kazandırılmasıdır." (Ö:8, E; Ö:9, E)

"Değerler eğitimi; milli ve manevi değerlerin okul programlarında yer alması ve okullarda çeşitli etkinliklerle bu değerlerin öğrencilere kazandırılmasıdır." (Ö:10, E)

"Değerler eğitimi, kişinin değerler hakkında farkında olmasını sağlayan eğitimidir." (Ö:11, K)

Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre değerler eğitim ile ilgili algıları Grafik 2'de sunulmuştur.

Grafik 2. Öğretmenlerin Eğitim Durumu Açısından Değerler Eğitimi İle İlgili Algıları

Grafik 2 incelendiğinde, lisans mezunu öğretmenlerin çoğu ($f:4$) değerler eğitimi toplumsal değerlerin kazandırılması olarak algılamaktadırlar. Ayrıca lisans mezunu öğretmenler tarafından değerler eğitimi; görgü ve ahlak kurallarının aktarılması ($f:1$), evrensel değerlerin kazandırılması ($f:1$), değerlerin planlı bir şekilde kazandırılması ($f:1$), değerlerin okulda verilmesi ($f:1$), değerlerin farkına varılması ($f:1$) ve bireyin yaşadığı çevredeki değerlerin öğrenciye kazandırılması ($f:1$) olarak algılamaktadırlar. Lisansüstü mezunu öğretmenler ise değerler eğitimi; milli ve manevi değerlerin öğrencilere aktarılması ($f:1$), toplumsal değerlerin kazandırılması ($f:1$) ve evrensel değerlerin kazandırılması ($f:1$) olarak algılamaktadırlar.

Öğretmenlerin kıdemlerine göre değerler eğitimi ile ilgili algıları Grafik 3'te sunulmuştur.

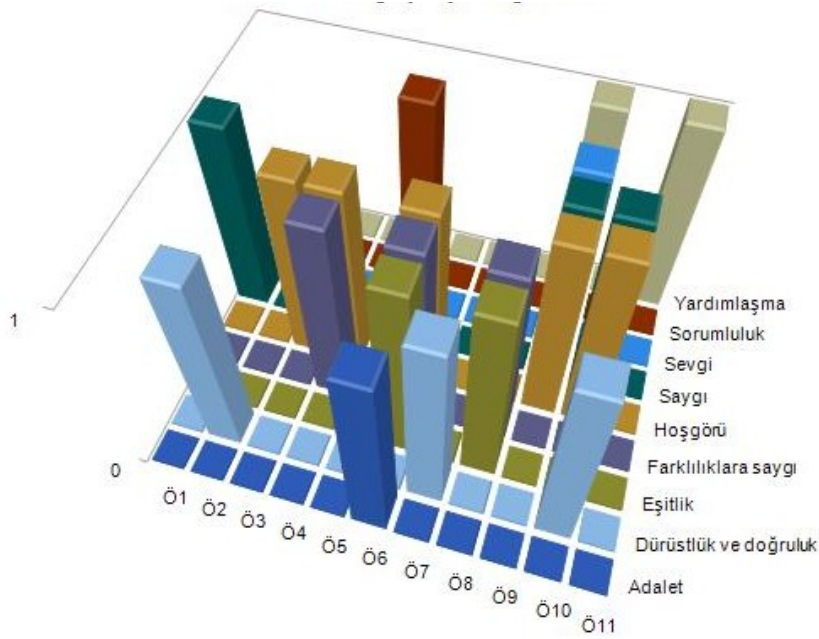

Grafik 3. Öğretmenlerin Kıdemleri Açısından Değerler Eğitimi İle İlgili Algıları

Grafik 3 incelendiğinde, 1-5 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler değerler eğitimi; toplumsal değerlerin kazandırılması ($f:2$) görgü ve ahlak kurallarının aktarılması ($f:1$), evrensel değerlerin kazandırılması ($f:1$), değerlerin okulda verilmesi ($f:1$) ve değerlerin farkına varılması ($f:1$); 6-10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler toplumsal değerlerin kazandırılması ($f:3$), milli ve manevi değerlerin öğrencilere aktarılması ($f:1$), değerlerin planlı bir şekilde aktarılması ($f:1$) ve evrensel değerlerin kazandırılması ($f:1$); 11 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmen bireyin yaşadığı çevredeki değerlerin öğrenciye kazandırılması ($f:1$) olarak algılamaktadırlar.

Öğretmenlerin Kazandırdıkları Değerler ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde kazandırmaya çalıştıkları değerler ile ilgili görüşleri Grafik 4'te sunulmuştur.

Grafik 4. Öğretmenlerin Kazandırdıkları Değerler İle İlgili Görüşleri

Grafik 4 incelendiğinde, öğretmenlerin çoğu (f:5) sosyal bilgiler dersinde daha çok hoşgörü değerini kazandırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler tarafından adalet (f:1), dürüstlük ve doğruluk (f:3), eşitlik (f:2), farklılıklara saygı (f:3), saygı (f:3), sevgi (f:5), sorumluluk (f:1) ve yardımlaşma (f:2) değerlerini kazandırmaya çalıştıkları belirtilmiştir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

"Benim en çok dikkat ettiğim değer saygıdır. Bireyin önce kendisine saygısı ve beraberinde arkadaşlarına, ailesine ve öğretmenlerine saygısı olması gerekir. Bence kilit durumdaki değer saygıdır. Bu değer sayesinde insanlar birbirine karşı daha dikkatli davranacaklardır." (Ö:1, E)

"Dürüstlük ve doğruluk değerlerini kazandırmaya çalışıyorum. Çünkü günümüzde bu değerler yok olmak üzere." (Ö:2, E)

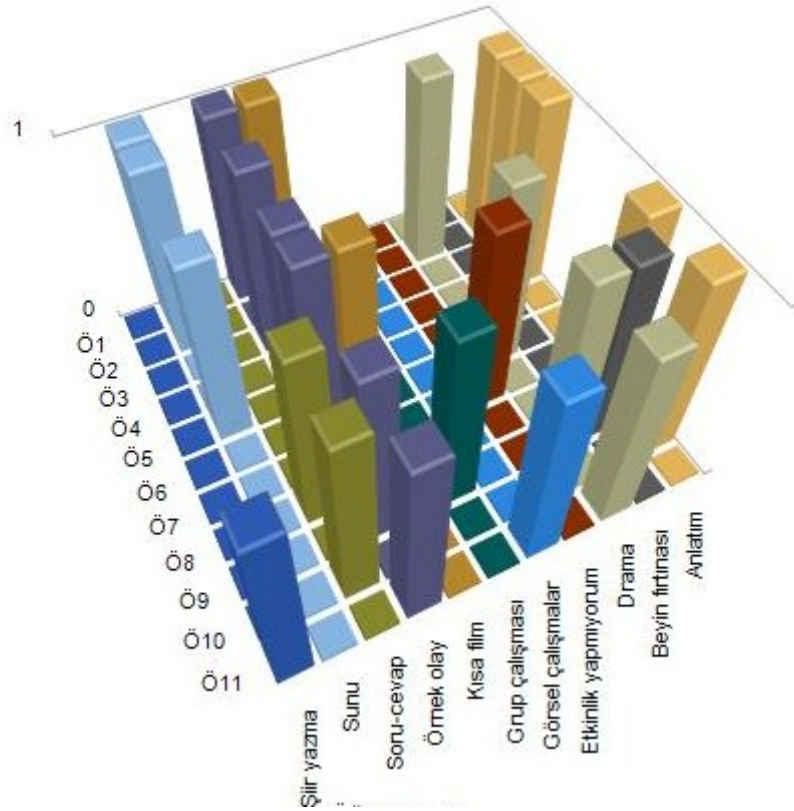
"Öğrencilerime farklılıklara saygı ve hoşgörü değerini kazandırmayı çalışıyorum. Çünkü öğrencilerimde bu değerlerin yerleşmediğini görüyorum. Birbirlerinin farklılıkları ile sürekli alay ediyorlar ve birbirlerine karşı tahammülleri yok. Ayrıca demokratik bir toplum olmak için bu değerlerin öğrencilere kazandırılması gerekiyor." (Ö:4, E)

"Öğrencilere daha çok sorumluluk değerini kazandırmaya çalışıyorum. Çünkü sorumlu olmayan bireyler görevlerini yerine getirmiyorlar ve bu da onların hayatlarında sorunlara neden oluyor." (Ö:5, K)

"Hoşgörü, adalet, eşitlik, farklılıklara saygı değerini kazandırmaya çalışıyorum. Bu değerler sayesinde toplumda huzur ve mutluluğun olacağını düşünüyorum." (Ö:6, K)

Öğretmenler Değerler Eğitimi ile İlgili Uyguladıkları Etkinlikler ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili uyguladıkları etkinlikler ile ilgili görüşleri Grafik 5'te sunulmuştur.

Grafik 5. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi ile İlgili Uyguladıkları Etkinlikler

Grafik 5 incelendiğinde, öğretmenler değerler eğitimi ile ilgili daha çok örnek olay yöntemini (f:6) kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler tarafından şiir yazma (f:1), sunu (f:3), soru cevap (f:2), kısa film izletme (f:2), grup çalışması yapma (f:1), görsel çalışmalar yapma (f:1), drama (f:4), beyin fırtınası (f:1) ve anlatım (f:1) gibi etkinlikler ile yöntem-tekniklerin uygulandığı belirtilmiştir. Ayrıca bir öğretmen tarafından herhangi bir etkinliğin yapılmadığı belirtilmiştir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

"Ders içerisinde konu ve kazanıma uygun olarak örnek olaylarla çocuğun değerini kazanmasını sağlıyorum. Ayrıca görsel sunular ve kısa filmler ile örnek durumu sınıf ortamına taşıyarak çocuklara somut olarak anlatmaya çalışıyorum." (Ö:1, E)

"Konuların içinde geçen değerler var. Bu değerler ile ilgili bilgi veriyorum. Bu değerlere neden sahip olmamız gerektiğini anlatıyorum." (Ö:4, E)

"Daha çok örnek olaylarla, dramalarla, film izleterek öğrencilere değerleri vermeye çalışıyorum. Bu şekilde öğrenciler daha iyi anlıyor ve değerleri içselleştiriyor." (Ö:6, K)

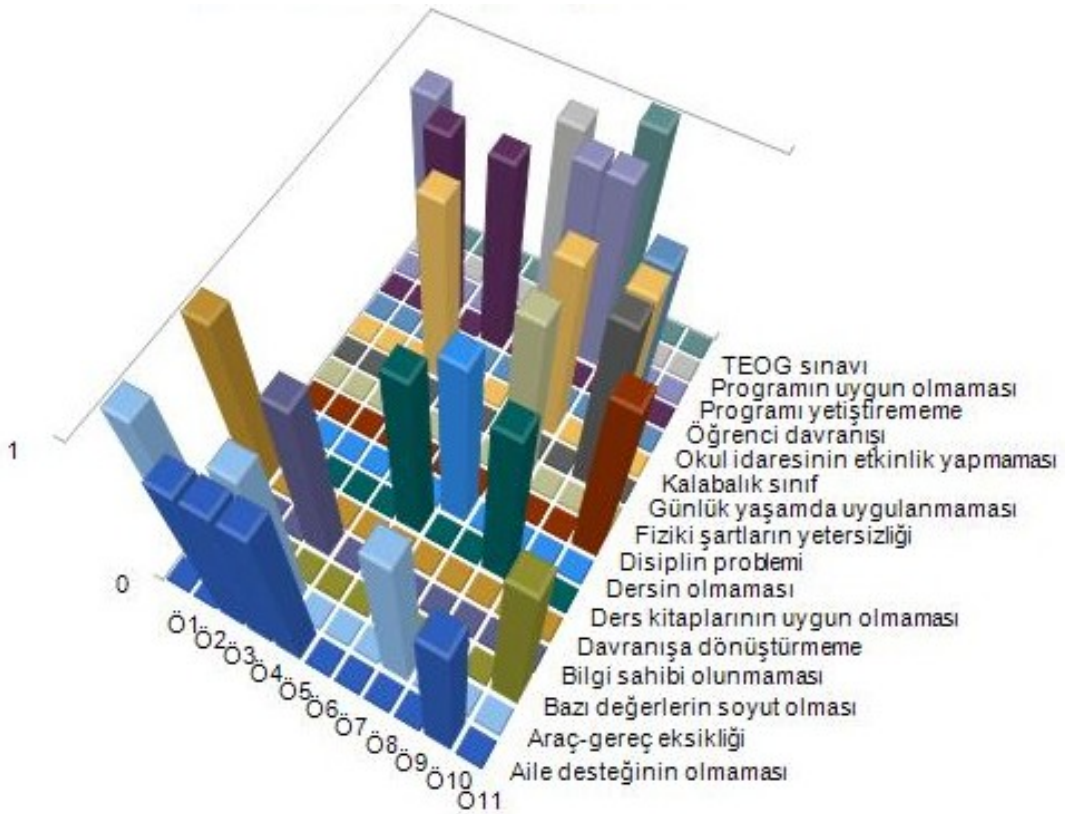
"Değerler eğitimi ile ilgili etkinlik düzenlemiyorum." (Ö:7, E)

"Derslerimde daha çok anlatarak ve soru cevap yöntemini kullanarak değerleri anlatmaya çalışıyorum." (Ö:8, E)

"Genellikle örnek olaylar ile ilgili etkinlikler yaparım. Bu şekilde öğrencilerin daha iyi öğreneceğini düşünüyorum." (Ö:11, K)

Öğretmenler Değerler Eğitimi Uygularlarken Karşılaşmış Oldukları Sorunlar ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarıyla karşılaştıkları sorunlara yönelik görüşleri Grafik 6'da sunulmuştur.

Grafik 6. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Uygularlarken Karşılaşmış Oldukları Sorunlar

Grafik 6 incelendiğinde öğretmenler tarafından daha çok aile desteğinin olmamasından ($f:4$) dolayı sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenler tarafından araç-gereç eksikliğinden ($f:2$), bazı değerlerin soyut olmasından ($f:1$), değerler eğitimi ile ilgili bilgi sahibi olunmamasından ($f:1$), öğrencilerin değerleri davranışa dönüştürmemesinden ($f:1$), ders kitaplarının değerlerin eğitimine uygun hazırlanmamasından ($f:2$), değerler eğitimi ile ilgili dersin olmayışından ($f:1$), disiplin problemlerinden ($f:1$), fiziki şartların yetersizliğinden ($f:1$),

öğrencilerin günlük yaşamlarında uygulamamalarından (f:1), sınıfların kalabalık olmasından (f:3), okul idaresinin değerler eğitimi ile ilgili etkinlik yapmamasından (f:1), öğrencilerin olumsuz davranışlarından (f:2), öğretim programını yetiştirememekten (f:2), sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler eğitimine uygun olmamasından (f:1) ve TEOG sınavından (f:1) dolayı değerler eğitiminde sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

"Çocuklar her şeyin en iyisinin ne olduğunu biliyorlar, ancak bunları davranış haline dönüştürmüyorlar. Örneğin sorumluluk değerini sorduğumda her öğrencinin verecek bir cevabı bulunuyor. Ancak sorumluluk göstermemektedirler. Yaşadığım en büyük sorun bu. Ayrıca değerler eğitimine yönelik materyallerin olmaması da değerleri kazandırmada soruna neden oluyor." (Ö:1, E)

"Öğrencilerin birbirlerine karşı kaba davranmaları büyük sorun. Ayrıca ailelerinde değerlere önem vermemesi, çocukların değerleri kazanmasına engel oluyor." (Ö:3, K)

"Araç gereç olmaması büyük bir sorun. Ayrıca değerler eğitimine dönük yeterince bilgi sahibi değilim. Öğrencilere sadece anlatıyorum. Ancak öğrencilere bu değerleri kazandıramadığımı görüyorum. Ayrıca ailede yeterince öğrencilere ilgi gösterilmemesi de değerlerin kazandırılmasını güçleştiriyor." (Ö:4, E)

"Öğrencilere değerlerin kazandırılmaması sorun teşkil ediyor. Öğrenciler çevreden gördükleri olumsuz davranışları sürdürüyor. Özellikle ailelerin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemeleri de buna neden oluyor." (Ö:5, K)

"Öğretim programında yeterli derecede değerler ile ilgili kazanımların olmayışı ve ders kitaplarında değerler ile ilgili metinlerin olmayışı bence büyük bir eksiklik." (Ö:6, K)

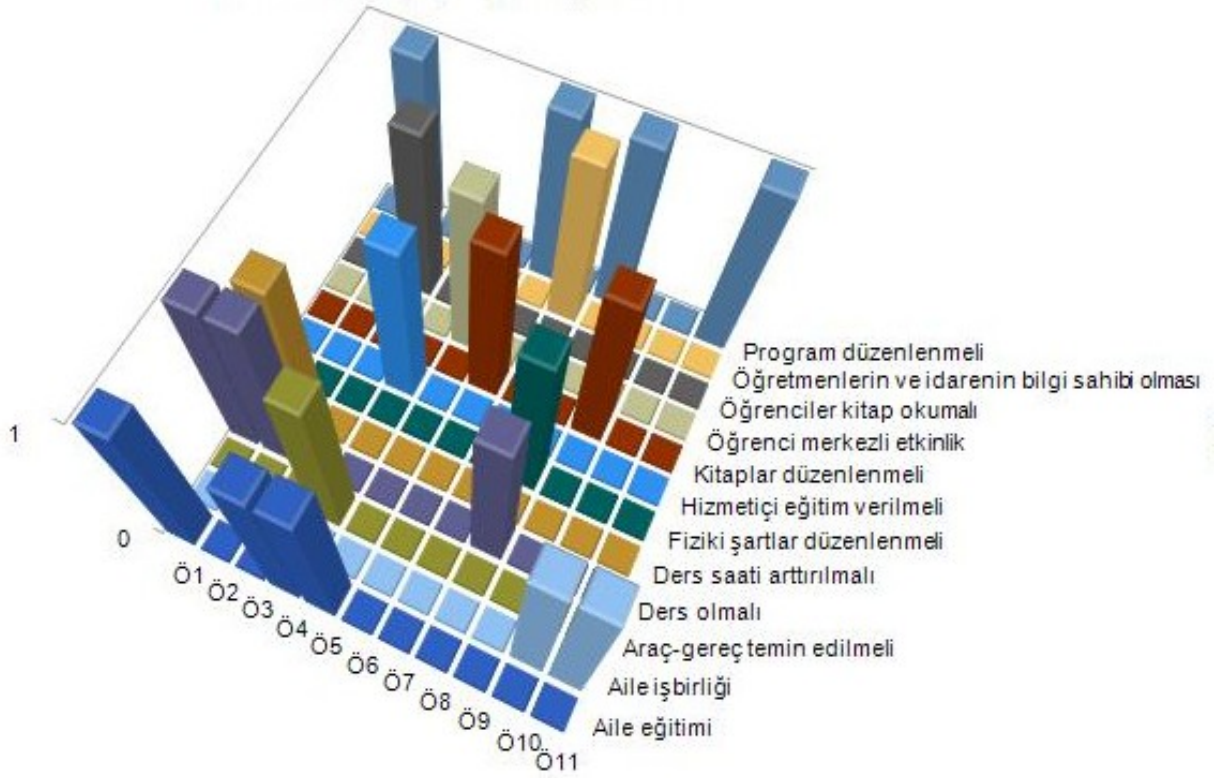
"Fiziki şartların yetersiz olması en başta geliyor. Sınıfların kalabalık olması, materyal eksikliği. Ayrıca yetiştirilmesi gereken bir müfredatta var. TEOG sınavından dolayı öğrencilere konuları anlatıyoruz. Bu nedenle değerlere zaman kalmıyor." (Ö:8, E)

"Değerler ile ilgili ders kitaplarında metinlerin olmayışı büyük bir sorun. Ders ve çalışma kitaplarının değerler eğitimine yönelik hazırlanmamış olması, değerlerin kazandırılmasını güçleştiriyor." (Ö:9, E)

"Öğrencilerin disiplin problemleri çıkarmaları dersin işlenmesini engelliyor. Bazı değerler soyut olduğu için öğrencilere aktarmakta güçlüklerle karşılaşıyorum." (Ö:11, K)

Öğretmenler Değerler Eğitimini Uygularlarken Karşılaşmış Oldukları Sorunlara Yönelik Geliştirmiş Oldukları Çözüm Önerileri ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin değerler eğitimini uygularlarken karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirmiş oldukları çözüm önerileri ile ilgili görüşleri Grafik 7'de sunulmuştur.

Grafik 7. Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Uygularlarken Karşılaşmış Oldukları Sorunlara Yönelik Geliştirmiş Oldukları Çözüm Önerileri

Grafik 7 incelendiğinde öğretmenler tarafından değerler eğitimi uygularken karşılaşılmış oldukları sorunlar ile ilgili daha çok sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler eğitimine göre düzenlenmesi (f:4) önerisi geliştirilmiştir. Ayrıca öğretmenler tarafından aileye eğitim verilmeli (f:3), aile ile iş birliği yapılmalı (f:2), araç-gereç temin edilmeli (f:1), değerler eğitimi ile ilgili ders olmalı (f:3), sosyal bilgiler dersinin ders saati artırılmalı (f:1), fiziki şartlar düzenlenmeli (f:1), hizmetçi eğitim verilmeli (f:1), ders kitapları değerler eğitimine göre düzenlenmeli (f:2), öğrenci merkezli etkinlikler uygulanmalı (f:1), öğrenciler değerler ile ilgili kitap okumalı (f:1) ve öğretmenlerin ve idarecilerin değerler eğitimi ile ilgili bilgisi olmalı (f:1) önerileri geliştirilmiştir. Bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

"Öncelikle çocukların ailelerine eğitim verilmelidir. Eğitim ailede başlıyor. Bunun için değerlerin öğretiminde aile büyük bir öneme sahiptir. Aileden sonra okul öncesinden başlayarak okullarda değerler verilmeli. Ayrı bir ders olması faydalı olur. Planlı ve programlı bir şekilde verilmesi değerlerin kazandırılmasına katkı sağlayacaktır." (Ö:1, E)

"Değerler eğitimi ayrı bir ders olmalı. Ya da müfredatı ona göre tasarlanmalı. Sosyal bilgiler ders saatleri artırılmalı. Bu şekilde değerlerin kazandırılması daha kolaylaşacaktır." (Ö:2, E)

"Öğrencilere değerler ile ilgili kitaplar öneriyorum. Bu şekilde değerleri daha iyi tanıyıp öğrenecekler." (Ö:3, K)

"Araç-gereç temin edilmeli. Örneğin projeksiyon cihazında bir değerler ile ilgili kısa bir film izlettirilip bununla ilgili öğrencilerle konuşmak isterim. Velilere değerler ile ilgili bilgi verilmeli. Çünkü velilerin değerleri kazandırmada rolü çok önemli. Ayrıca biz öğretmenlere de hizmet içi eğitim verilmeli. Değerleri nasıl öğreteceğimizi bilmeliyiz." (Ö:4, E)

"Öğrenci merkezli drama gibi etkinliklerle öğrencilere değerler daha iyi kazandırılabilir. Ayrıca velilerinde değerler ile ilgili bilgilendirilmesi gerekiyor. Bu şekilde öğrencilere değerler daha kolay kazandırılabilir." (Ö:5, K)

"Öğretim programı değerlerin kazandırılması ile ilgili kazanımları içermeli. Ayrıca ders kitapları da ulusal ve evrensel değerleri gözeterek yeniden düzenlenmeli. Bu şekilde değerlerin öğrencilere kazandırılabilirliğini düşünüyorum." (Ö:6, K)

"Bu konuda öğretmenlerin ve idarenin daha bilgili olması gerekiyor. Evrak üzerinde yapılması gereken bir iş olarak görmemesi lazım." (Ö:7, E)

"Ders ve çalışma kitapları değerler eğitime göre hazırlanmalı. Bu şekilde biz daha kolay değerleri kazandırabileceğiz." (Ö:9, E)

"Öğrenci velileri ile işbirliği yaparak öğrencilere değerlerin kazandırılması gerekiyor." (Ö:10, E)

"Öğretim programlarında değerler ile ilgili kazanımlar yer almalı. Öğretmenler aileler ile işbirliği yaparak değerlerin kazandırılmasını sağlamalı." (Ö:11, K)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili algıları cinsiyet açısından incelendiğinde; kadın ve erkek öğretmenlerin değerler eğitimi daha çok toplumsal değerlerin kazandırıldığı eğitim olarak algıladıkları görülmektedir. Bu sonuca dayalı olarak, kadın ve erkek öğretmenler tarafından değerler eğitimi benzer şekilde ve değerler eğitiminin o topluma ait değerlerin öğrencilere aktarılması olarak algılandığı söylenebilir. Kolaç ve Karadağ (2012) tarafından yapılan araştırmada da, öğretmen adayları değerleri toplumsal değerler olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Yılmaz (2013) tarafından yapılan araştırmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Ayrıca kadın öğretmenler tarafından değerler eğitimi görgü ve ahlak kurallarının aktarımı, evrensel değerlerin kazandırılması, değerlerin okulda kazandırılması ve değerlerin farkına varılması; erkek öğretmenler tarafından ise değerler eğitimi milli ve manevi değerlerin öğrencilere aktarılması, evrensel değerlerin kazandırılması, değerlerin planlı bir şekilde kazandırılması ve bireyin yaşadığı çevredeki değerlerin öğrenciye kazandırılması olarak algılanmaktadır. Öğretmenlerin değerler eğitimi ile algıları mezun olunan okul bakımından incelendiğinde lisans mezunu öğretmenlerin çoğu değerler eğitimi toplumsal değerlerin kazandırılması olarak algılamaktadırlar. Lisansüstü mezunu öğretmenler ise değerler eğitimi; milli

ve manevi değerlerin öğrencilere aktarılması, toplumsal değerlerin ve evrensel değerlerin kazandırılması olarak algılanmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili algıları öğrenim durumları açısından incelendiğinde, değerler eğitimi benzer şekilde algıladıkları görülmektedir. Öğretmenlerin kıdemleri açısından değerler eğitimi ile ilgili algıları incelendiğinde, 1-5 yıl ve 6-10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler tarafından değerler eğitimi; toplumsal değerlerin kazandırılması; 11 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmen tarafından bireyin yaşadığı çevredeki değerlerin öğrenciye kazandırılması olarak algılanmaktadır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde daha çok hangi değerleri kazandırmaya çalıştıkları da incelenmiştir. Öğretmenlerin çoğu sosyal bilgiler dersinde daha çok hoşgörü değerini kazandırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Günümüzde küreselleşmeye bağlı olarak ülkeler eğitim programlarında değişikliğe gitmekte ve kendi toplumlarına ait ve evrensel değerleri öğrencilere kazandırmaya çalışmaktadırlar. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı ve özgürlüklere önem verildiği günümüz dünyasında, en önemli erdemlerden biri olan hoşgörü değeri gündeme gelen değerler arasında ilk sırada bulunmaktadır (Kaymakcan, 2007). Hoşgörü; *"inanışların, fikirlerin ve uygulamaların konuşulup tartışılmasında ve uygulanmasında ikna etme yönteminden ayrılmamak ya da ayrılmamaya azami ölçüde özen göstermek"* şeklinde ifade edilmektedir (Aydın, 1997). Çağımızda eğitimin amaçlarından birisi de, bireylere demokratik değerlerin kazandırılmasıdır. Hoşgörü değeri de bu demokratik değerler içerisinde yer alan önemli değerlerden birisidir. Bu bakımdan, öğretmenler tarafından öğrencilere en çok hoşgörü değerinin kazandırılmaya çalışıldığının belirtilmesi, demokratik birey yetiştirme amacına uygun düşmektedir. Bu sonuç, araştırmacı tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Yılmaz (2013) tarafından yapılan araştırmada da, öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin kazandırıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler tarafından adalet, dürüstlük ve doğruluk, eşitlik, farklılıklara saygı, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımlaşma değerlerini kazandırmaya çalıştıkları belirtilmiştir. Sosyal bilgiler eğitim programı incelendiğinde, öğrencilere evrensel, demokratik değerler ile milli değerlerin kazandırılmaya çalışılması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2006). Araştırma sonucunda öğretmenler tarafından evrensel, demokratik ve milli değerlerin kazandırılmaya çalışılması, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi eğitim programında kazandırılmak istenen değerleri dikkate aldıklarını göstermektedir. Bu sonuca dayalı olarak, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi eğitim programına yönelik olumlu tutumlarının olduğu söylenebilir. Yaşar ve Çengelci (2012) tarafından yapılan araştırmada da, yapılan bu araştırmanın sonucunu destekler nitelikte bulgular elde edilmiştir.

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine yönelik hangi etkinlikleri uyguladıkları da araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenler değerler eğitimi ile ilgili daha çok örnek olay yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Örnek olay yöntemi, gerçek hayatta karşılaşılan sorunların, sınıf ortamında çözülmesi yoluyla öğrenmenin sağlanmasına dayalı bir yöntemdir (Güven, 2011). Örnek olay yönteminde, öğrencilerden üst düzey düşünceleri beklenir ve olaylar hakkında fikir yürütüp sorunları çözmeleri istenilir. Öğretmenler, örnek olay yöntemini kullanarak değerleri öğretmeye çalışmakta ve çevresinde değerler ile ilgili yaşanan güncel sorunları sınıf ortamına taşımaktadır. Nitekim Baysal (2013) tarafından yapılan tez çalışmasında da, öğretmenler tarafından değerlerin öğretiminde daha çok örnek olay yönteminin kullanıldığı belirtilmiştir. Bu

da, yapılan bu araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir. Aynı şekilde Yazar ve Yelken (2013) tarafından yapılan araştırmada da, öğretmenler değerlerin öğretiminde örnek olay yönteminden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler tarafından şiir yazma, sunu, soru cevap, kısa film izletme, grup çalışması yapma, görsel çalışmalar yapma, drama, beyin fırtınası ve anlatım gibi etkinlikler ile yöntem-tekniklerin uygulandığı belirtilmiştir. Öğretmenler tarafından daha çok öğrenci merkezli etkinliklerin uygulanması araştırmacı tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Çünkü değerlerin kazandırılması bakımından öğrenciyi temele alan yöntem ve tekniklerin işe koşulmasının değerlerin kazandırılmasında daha etkili olunacağı düşünülmektedir. Nitekim Ulusoy ve Arslan (2014) tarafından değerler eğitiminde öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin uygulanması gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca bir öğretmen tarafından herhangi bir etkinliğin yapılmadığı belirtilmiştir. Bu da araştırmamın ilgi çekici bir sonucudur. Çelikkaya, Filoğlu ve Öktem (2013) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin en çok yaptıkları etkinlikler; öğrencilere değerleri kazanmalarını sağlayacak kitaplar önermek, dersin konusu ilgili önemli bireylerin biyografilerini hazırlayıp tartışma konusu olarak sunmak, örnek davranış sergileyen öğrencileri sınıf ortamında ödüllendirmek olarak belirtilmiştir. Çengelci (2010) tarafından yapılan araştırmada da, öğretmenlerin değerleri kazandırmaya çalışırken model olma, yaşamdan örnekler verme, atasözleri ve deyimlerden yararlanma, drama, empati, güncel olaylardan yararlanma, belirli gün ve haftalardan yararlanma, yakın çevreden yararlanma, diğer ders ve disiplinlerden yararlanma, aileden yararlanma, ödevlerden yararlanma, internetten yararlanma gibi çalışmalara başvurdukları sonucuna ulaşmıştır. Yiğittir ve Öcal'ın (2011) araştırmasında öğretmenler, telkin (aşılama), örnek olay ve kitap analizi, belgesel ve film izletme, tarihi yerleri ve müzeleri gezdirme, biyografi inceletme, araştırma yaptırma, model-örnek olma gibi farklı değer öğretim uygulamaları yaptıkları bu araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi uygularken karşılaştıkları sorunlar da incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenler tarafından daha çok aile desteğinin olmamasından dolayı sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Değerler eğitiminin ilk başladığı yer ailedir. Bu bakımdan, değerlerin kazandırılmasında ailenin önemli bir rolü vardır. Öğretmenler tarafından değerler eğitiminde karşılaşılan en büyük sorunun aile desteğinin olmamasının belirtilmesi araştırmacı tarafından olumsuz bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Çünkü aile desteği olmadan değerlerin kazandırılması oldukça güçtür. Bu da, günümüzdeki eğitimin amaçlarından birisi olan demokratik bireylerin yetiştirilmesini güçleştirecektir. Değerler eğitiminde yaşanan sorunların alanyazında diğer araştırmalarda ortaya çıkan sorunlarla örtüştüğü görülmektedir. Yaşar ve Çengelci (2012), Kuş (2009) ve Baydar (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da, değerlerin öğretiminde aile desteğinin olmamasından dolayı sorun yaşandığı sonucu elde edilmiştir. Bu da, yapılan bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir. Öğretmenler tarafından sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler eğitimine uygun olmamasından ve Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sınavından dolayı değerler eğitimi ile ilgili sorun yaşadıklarını belirtmeleri araştırmanın dikkat çekici bulgularındandır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı değerler eğitimi dikkate alınarak hazırlanmıştır (MEB, 2006). Ancak yapılan bu araştırmada, öğretmenler tarafından öğretim programının değerler eğitimine uygun olmamasından dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu da, ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim

programının değerler eğitimine uygun bir şekilde hazırlanmadığını ve öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programını incelemediklerini düşündürmektedir. Öğretmenler tarafından TEOG sınavından dolayı değerler eğitimi ile ilgili sorunlar yaşadığı belirtilmiştir. Öğretmenler tarafından öğrenciler bu sınava hazırlanmaktadır. Bu nedenle, derslerde daha çok sınav kaygısı nedeniyle test çözülmekte ve değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler yapılamamaktadır. Bu nedenle öğretmenler tarafından böyle bir görüş belirttikleri düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenler tarafından araç-gereç eksikliğinden, bazı değerlerin soyut olmasından, değerler eğitimi ile ilgili bilgi sahibi olunmamasından, öğrencilerin değerleri davranışa dönüştürmemesinden, ders kitaplarının değerlerin eğitimine uygun hazırlanmayışından, değerler eğitimi ile ilgili dersin olmayışından, disiplin problemlerinden, fiziki şartların yetersizliğinden, öğrencilerin günlük yaşamlarında uygulamamalarından, sınıfların kalabalık olmasından, okul idaresinin değerler eğitimi ile ilgili etkinlik yapmamasından, öğrencilerin olumsuz davranışlarından ve öğretim programını yetiştirememekten dolayı değerler eğitiminde sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimini uygularken karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirmiş oldukları çözüm önerileri de incelenmiştir. Öğretmenler tarafından değerler eğitimi uygularken karşılaştıkları sorunlar ile ilgili daha çok sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler eğitimine göre düzenlenmesi önerisi geliştirilmiştir. Öğretmenler değerler eğitiminin uygulanması esnasında öğretim programının değerler eğitimine uygun olmamasından dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu soruna dayalı olarak böyle bir öneri geliştirdikleri düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenler tarafından aileye eğitim verilmeli, aile ile iş birliği yapılmalı, araç-gereç temin edilmeli, değerler eğitimi ile ilgili ders olmalı, sosyal bilgiler dersinin ders saati arttırılmalı, fiziki şartlar düzenlenmeli, hizmetiçi eğitim verilmeli, ders kitapları değerler eğitimine göre düzenlenmeli, öğrenci merkezli etkinlikler uygulanmalı, öğrenciler değerler ile ilgili kitap okumalı ve öğretmenlerin ve idarecilerin değerler eğitimi ile ilgili bilgisi olmalı önerileri geliştirilmiştir. Yaşar ve Çengelci (2012) tarafından yapılan araştırmada değerler eğitimindeki sorunların çözümü için ailelere değerler eğitimi konusunda seminerler verilmesi, aile ve toplumun değerler eğitiminin etkin bir parçası durumuna getirilmesi, çocuklara değerleri yaşama geçirmeleri için olanaklar verilmesi, sosyal bilgiler öğretimi programında ulusal değerlere yönelik kazanımların sayısının artırılması, değerler eğitimi konusunda öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Deveci ve Selanik (2009) öğrencilerin değerleri kazanabilmeleri için okullarda değerler eğitimine eğitim programlarında planlı etkinlikler yoluyla yer verilmesi gerektiğini ve değerler eğitimi konusunda okul-aile işbirliğine gereksinim duyulduğunu belirtmişlerdir. Aynı şekilde Çengelci, Hancı ve Karaduman (2013) tarafından yapılan araştırmada da, öğretmenler değerler eğitimine yönelik olarak değerlerin öğretim süreci, okul personeli ve okul-aile-toplum işbirliği konularında öneriler getirmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Araştırmada öğretmenler tarafından ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler eğitimine uygun olarak hazırlanmadığı belirtilmiştir. Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının

değerler eğitimine göre düzenlenmesi evrensel, demokratik ve milli değerlerin kazandırılmasını kolaylaştıracaktır.

- Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında ailenin büyük bir önemi vardır. Bu bakımdan, velilere değerler eğitimi ile ilgili bilgi verilmeli ve okul-veli işbirliği sağlanmalı. Bu şekilde değerlerin öğrencilere kazandırılması kolaylaşacaktır.
- Araştırma sonucunda öğretmenler tarafından belirtilen sorunlar ve öneriler ilgililer tarafından dikkate alınması, değerler eğitiminin uygulanmasına katkı sağlayacaktır.
- Değerler eğitimi ile ilgili nicel, karma araştırmalara dayalı olarak çeşitli araştırmaların yapılması alanyazına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aydın, Y. (1997). *İlköğretim 4, 5 ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetler Açısından Sahip Oldukları Değerlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balcı, F. A. ve Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler Ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195-213.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri Ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Baysal, N. (2013). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Berg, B. L. (2001). *Qualitative Research Methods For The Social Sciences*. Boston: Ally and Bacon.
- Cresswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design Choosing Among Five Approaches*. London: SAGE.
- Çelikkaya, T., Filoğlu, S. ve Öktem, N. S. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Tarafından Uygulanma Düzeyleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 121-147.
- Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2012). *The Landscape Of Qualitative Research: Theories And Issues*. CA: Sage Publications.
- Deveci, H. ve Selanik, T. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-181.

- Doğanay, A. (2009). Değerler Eğitimi. C. Öztürk (Edt.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Anı.
- Fidan, N. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma. *International Journal of Social Science*, 6(3), 361-388.
- Given, L.M. (2008). *The Sage Of Encyclopedia Of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Göldağ, B. (2015). *Orta Öğretim Kurumlarında Okul Kültürü Yoluyla Değerler Eğitimi (Malatya ili örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Güler, A., Halıcioğlu, M.B. ve Taşğın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güven, M. (2011). Öğretme-Öğrenme Süreci. B. Duman (Edt.) *Öğretim İlke Ve Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Halstead, J.M. ve Taylor, M.J. (2000). Learning And Teaching About Values: A Review Of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Howard, M. (1995). A Just A Democratic Community Approach To Moral Education: Developing Voices Of Reason And Responsibility. *Elementary School Guidance and Counselling*, 30(2), 118-130.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri Ve Eğitimleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- İşcan, C.D. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Johnson, B., & Christensen, L. (2012). *Educational Research Quantitative, Qualitative And Mixed Approaches*. London: SAGE.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaymakcan, R. (2007). Bir Değer Olarak Hoşgörü Ve Eğitimi Değerler Ve Eğitimi. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Editörler). *Değerler eğitimi*. İstanbul:Dem Yayınları.
- Keskin, Y. (2016). Değerlere Genel Bir Bakış: Tanımı, Özellikleri, İşlevi Ve Sınıflandırılması. M. Köylü (Edt.) *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının "Değer" Kavramına Yükladıkları Anlamlar Ve Değer Sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762-777.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction To Its Methodology*. California: Sage Publications.
- Kuş, D. (2009). *İlköğretim Programlarının, Örtük Programın Ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırma Etkililiğinin 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin Ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lichtman, M. (2006). *Qualitative Research In Education: A User's Guide*. California: Sage Publications Inc.
- MEB. (2006). *Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- Merriam, S.B. (2009). *Qualitative Research And Case Study Applications In Education*. San Fransisco: Jossey – Bass Publishers.

- Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1996). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook Of New Materials*. Thousand Oaks: Sage.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Research Evulation Methods*. California: SAGE.
- Sart, G. (2015). Olgubilim Ve Yorumlayıcı Olgubilim Analizi. F.N. Seggie ve F. Bayyurt (Edt.) *Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz Ve Yaklaşımlar*. Ankara: Anı.
- Tıkaç, S. (2015). Nitel Veri Analiz Programlarının Veri Analizinde Kullanımı: Nvivo'ya Bir Bakış. F.N. Seggie ve F. Bayyurt (Edt.) *Nitel ARAŞTIRMA: YÖNTEM, TEKNİK, ANALİZ VE YAKLAŞIMLAR*. Ankara: Anı.
- Tonga, D. ve Uslu, S. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazanım-Değer İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 91-110.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel Ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının Ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli Bir Kavram Olarak "Değer Ve Değerler Eğitimi". R. Turan ve K. Ulusoy (Edt.) *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimine İlişkin Bir Durum Çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yazar, T. ve Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Öğretmen Görüşlerine Göre Belirlenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(10), 44-58.
- Yılmaz, S. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 645-680.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük Program*. Ankara: Nobel.
- Zamarripa, M.X., Lane, I., Lerma, E., & Holin, L. (2011). Self-Knowledge And Identity In A Mexican American Counseling Course: A Qualitative Exploration. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 33(1), 88-104.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The objective of this study was to investigate the opinions of teachers of social studies about the values education.

Method

Qualitative research model has been used in the research. Qualitative research is a scientific research that is based on the principal which several cases and facts are discovered, understood and interpreted as a result of a detailed investigation in the environment in which they are present (Tıkaç, 2015: 360). The phenomenology design which is one of the qualitative research designs has been used in this research. According to Creswell

(2007), the phenomenology describes the common sense of the encountered experiences of several people about a case or conception. What phenomenon is dealt with in this research is the values education. The participants of the research consists of 11 teachers of social studies that worked in a province of the Eastern Anatolia region in 2015-2016 academic year. The maximum diversity method has been used in the research out of purposeful sampling methods. Maximum diversity exemplary method comprises some criteria whose diversity exemplary method is different in individuals and then the selections of the participants that pretty vary according to the criteria (Creswell, 2007). In this research, it was focused on the diversity of genders, educational backgrounds and different seniority years of the participants. The semi-structured interview technique out of negotiation types has been used in the research. There are three questions in order to detect the personal information of the participants in semi-structured interview form and five open-ended questions in order to determine their opinions about values education. The open-ended questions were prepared by taking into consideration the opinions of two teachers of social studies and by literature review. The interview form was given the final shape by referring to the opinion of two faculty members that work in Educational Programs and Instruction Department of the Faculty of Education of Çukurova University. The research was conducted between the dates of 07-11.03.2016. Data was gathered by visiting the secondary schools that were reachable by the researcher. While the interview form was being applied, the objective of the research was explained to the teachers they were told it was important that they answer the the questions asked in the form sincerely for the research to reach its goal. The interviews were registered by tape recording. Each of the interviews lasted for 20 minutes in average. The content analysis has been used in the analysis of data. Berg (2001) described the content analysis as investigation and interpretation of a certain material carefully, in details and systematically in order to identify the patterns, themes, prejudices and meanings. The answers given by the teachers were coded by being investigated one by one and these codes were associated with each other and themes were formed by bringing them together. Nvivo 11 qualitative data analysis program was used in the analysis of data and the findings were submitted in graphics.

Findings

According to the findings obtained, the values system is regarded as follows; as gaining of social values more in terms of the gender of male and female teachers; more values education as gaining of social values for undergraduate degree teachers in terms of educational background, as transferring of national and moral values to students for postgraduate degree students; as gaining of social values for the teachers that have seniority years between 1-5 years and 6-10 years in terms of seniority years, as gaining of the environmental values that individuals live in for the teachers having years of seniority of 11 years or more. The teachers pointed out that they try to bring the value of tolerance in social sciences course mostly, they use the method of case study and they face problems due to the lack of family support. The teachers made some recommendations that social sciences program should be arranged in accordance with the values education.

Conculusion and Discussion

When the perceptions of the teachers of social studies are investigated in terms of values education at the end of the research, it can be seen that both male and female teachers regard the values education as the education to which more social values are brought. Based on this result, it can be said that it is regarded as values education and similarly the transfer of the values that are belong to the values education are transferred to the students. It was concluded in the research that was conducted by Kolaç and Karadağ (2012), teacher candidates perceive the values as social values. When the values education and perceptions of the teachers are investigated in terms of graduation school, it can be seen that many of undergraduate degree teachers perceive the values education as gaining of social values. As for the postgraduate degree teachers, they perceive the values education as the transfer of national and spiritual values, bringing social values and universal values as well to the students. When the values education and perceptions of teachers of social studies are investigated in terms of educational background, it can be seen that they regard the values education in the same way. When the perception of the teachers about the values education is examined in terms of seniority years, it can be seen that they regard it as gaining of social values for the teachers that have seniority years between 1-5 years and 6-10 years in terms of seniority years, as gaining of the environmental values that individuals live in for the teachers having years of seniority of 11 years or more. Most of the teachers pointed out that they more try to bring more tolerance value to the students in social sciences course. Today, the countries amend the teaching programs depending on the globalization and they try to bring the values that are belonging to their societies and the universal values. In our world where the rights and liberties of individuals are guaranteed and freedoms are taken into consideration, tolerance which is one of the most important virtues is in the first rank among the values that are on the agenda (Kaymakcan, 2007). One of the objectives of education in our age is to bring democratic values to the individuals. The value of tolerance is one of the major values that are among these democratic values. In this respect, indicating that mostly the value of tolerance is tried to be brought to the students by teachers is in accordance with the objectives of growing democratic individuals. The teacher candidates pointed out in the research conducted by Yılmaz (2013) too that the value of tolerance is provided in social sciences course. The teachers emphasized at the end of the research that they used more case study methods through values education. The case study method is a method which is based on providing learning by resolution of the problems in the classroom that are encountered in real life (Güven, 2011). The students are expected to think at high level and they are asked to express opinions about the events and to resolve them. Teachers try to teach the values by using the case study method and they carry the actual problems faced to the classroom environment regarding the values in their environment. As a matter of fact, it was pointed out in the thesis study that was carried out by Baysal (2013) that more case study methods were used by the teachers. It was indicated by the teachers at the end of the research that they encountered problems due to the lack of family support. It is the family where the values education firstly begins. In this regard, the family has an important role in providing the values. That the lack of family support is said to be the biggest problem faced in values system by the teachers is evaluated as a negative result by the researcher. Because providing the values would be very difficult without the support of

family. And this will make difficult growing democratic individuals that are one of the objectives of education in our age. It is seen that the problems that are faced in values education match up with the problems emerging from other researches in literature. It was concluded in the researches conducted by Yaşar and Çengelci (2012), Kuş (2009) and Baydar (2009) that problems are faced because of the lack of family support in values teaching. The suggestion of arranging the social sciences teaching program according to the values education was put forward regarding the problems that they confront with while the values education are applied by the teachers. During the application of values education, the teachers specified that they have problems due to the non-conformity of educational program to the values education. It is believed that they expressed such suggestion based on this problem. Furthermore, some proposals have been made, such as; the family should be educated by teachers, it should be done a cooperation with the family, tools and equipment should be supplied, there should be courses about values education, periods of social sciences course should be increased, the physical conditions should be regulated, in-service training should be given, textbooks should be arranged according to values education, student-centred activities should be applied, the students should read books about values education and the teachers as well as administrators should be informed of values education. It was concluded in the research conducted by Yaşar and Çengelci (2012) that it is necessary to give seminars to families for the resolution of the problems in values education, the family and society should become an effective part of the values education, the children are given the opportunity to realize the values, raise the number of acquisitions regarding national values in social sciences curriculum, it should be given in-service training to the teachers with regard to values education.

Recommendations

The following suggestions come out on the basis of the findings obtained at the end of the research:

- It was pointed out by the teachers in the research that the educational program of the secondary school social sciences course is not prepared in accordance with the values education. Arranging the secondary school social sciences course teaching program according to the values education will ease providing the universal, democratic and national values.
- The family has an important role in providing the values to the students. In this regard, the parents should be informed about the values education and the school-parent cooperation should be ensured. Thus, providing the students with values would be easier.
- The problems and resolutions that are indicated by the teachers at the end of the research will contribute to the application of values education and to the fact that it is taken into account by the interested parties.